

Lietuva pagerbė dainingosios poezijos riterį

Jonas Aistis

PEIZAŽAS

Laukas, kelias, pieva, kryžius,
Šilo juosta mėlyna,
Debesėlių tankus išas
Ir gaudi, gaudi, daina.

Bėga kelias ir berželiai
Linksta vėjo pučiami;
Samanotas stogas žalias
Ir šuns balsas prietemy.

O toliau — paskendęs kaimas —
Tik žirgeliai tarp klevų;
Šlama liepos tokia laime,
Tokių liūdesių savu.

Tik sukryšk lyg gervė svirtis,
Sušlamės daina klevuos...
Gera čia gyventi ir mirti!
Gera vargt čia, Lietuvoj!

ŠILAINĖ

Vėliakos peizažą ūkana apvilko,
O norėjau, troškau visą jį apimt —
Buvo atsimerkęs žydro lino silkas,
Buvo praregėjęs ilgesio akim.

Atmenu aš kartą, o seniai tai buvo,
Kai vyresnis brolis ėjo iš namų,
Kai mama šilainę škaplieriuosna siuvo,
Kai ramino guodė žodžiu neramiu.

Argi daug šilainės škaplieriun paimsi?
Argi ten, už marių, bus tau jos gana,
Bet širdim pajusi, ir jau bus tau linksma —
Tu su ja atminsi brolių ir mane.

Taip ir aš norėjau pasiimt šilainės
Arba lino žiedą iš peizažo to!
Kažinkur mūs dienos šunkeliais nueina —
Ūkanų prarytos, nepasikartos.

O jas taip norėjau škaplieriun įsiūti
Ir nešiot ik karsto prie gyvos širdies:
Užpustys daržely sniegas žalią rūtą,
O plentu vežimas naktį nudardės...

Betgi tu paliksi, tu, pilka šilaine,
Škaplieriun motulės andai įsiūta!
Su tavim atminsiu žiogrėlius ir dainą,
Seserį jauniausią, laistančią rūtas...

ANTAI TENAI

Antai tenai ant vakaro raudono
Vaidenasi man Kristus dyvinai:
Atvertos Jojo rankos, kojos, šonai,
Ir erškėčiuoti smilkiniai...

Ir rodos klausia: — Ar mane pažįsti?
Ar žinomas tau kelias ir tiesa?
O taip, Tu mano Viešpatys, Jėzus Kristus,
Ir aš anku Tavo akių šviesa.

Tikiu, o Viešpatie, tiktai padėki man,
Padėki netikėjime manam!
Tau yra žinomas krūtinės rėksmas,
Tau yra žinomas vienam.

Mane čia taip nusnigo ir nulijo,
Ir nuvargau pasaulį ir giesmę —
Norėjau pamatyti Tave Mesiją,
Bet pamatysiu tik teismę.

O kad ateitumei mus čia paguosti,
Kad dar ateitumei paguosti mus
[šį prakeiktą, klaidų miestą,
[šituos nuodėmės namus...

Del ko gi mus, o Viešpatie, apleidai?
Del ko gi Tu mūs vėl neaplinkai?
Mes pasiilgom Tavo lėto veido,
Mes — prakeikti levos vaikai.

Ateik, o aplankyk, pirma nei teisi —
Paklydome, surizgo mūs keliai!
Sakyk, o Viešpatie, ar Tu ateisi?
Ir Kristus verkė sau tyliai...

KARALIAUS ŠUO

Numirė karaliaus šuo — šunelis geras,
Geriausias iš šunų...
Ir sušaukė karalius visą dvarą
Ant šunio šermenų.

Markizai, freilinos, baronai, grafai,
Ir daug kareivių, daug tarnų
Karaliui meilinos pas šunio kapą,
Geriausio iš šunų.

Karaliui ašara nukrito ant to kapo —
Geriausio iš šunų —
Markizų, freilinių, baronų, grafų
Nukrito, ir tarnų.

O juokdarys vis juokino karalių: —
Turi, karaliau, daug šunų,
Bet kur tu rasi kitą tokį pat šunelį —
Geriausią iš šunų?..

Ir užsirūstino karalius, ir jo dvaras —
Ir daug dvariškių, daug tarnų
Pakorė juokdary, kad šmeižtė gerą,
Geriausią iš šunų...

NAŠLAITIS

Pabodo man šis tuščias namas
Ir ilgos rūšties dienos —
Nepalik manęs vieno, mama,
Nepalik manęs vieno!

Nes kaip be ratelio sutemus!
O dieną, dieną be staklių!
Kas užriš, kas užriš tad, mama,
Man skarelę ant kaklo?

Kas budės mano miegą neramų?
Kas paseks pasakaite?
Kad aš būsiu pasaulyje, mama,
Vienų vienas, našlaitis...

Visi mane skriaus ir žemins...
Ar manęs tau negaila?
Ką aš veiksiu pasaulyje, mama,
Be tavęs taip mielos ir be meilės?

Nežydės pavasarį žemėj
Žibutės ir purienos...
Nepalik manęs vieno, mama,
Nepalik manęs vieno...

LOPŠINĖ

Tu mik, o sapne tau drugeliai sapnuosis
Ir sparneliais lengvais tave mariomis neš.
Tu mik, nebijok — aš tave palinguosiu
Ir pernakat naktuzėlę budėsiu čia aš.

Žiūrėk, kaip ten vyšnios ir obelys miega,
Kaip sidabro akim praregėjo naktis.
Atjos karaliūnas per kvepiantį sniegą, —
Jam veja ir takai obelų nusnigti.

Padangėm skrajosi, sietyną pasieksi...
Karaliūnas tau naktį atneš dovanų:
Atneš jis tau visa, o visa, ką mėgsti —
Tau lėlių, saldumynų, margų kaspinių...

Mane tu matysi vis budint, liūliuojant,
Nerimaujant per naktį ir laukiant tavęs.
O bus tau ten miela žiūrėt, kai po kają
Karaliūnui tarnai ristą žirgą atvės.

Užsės karaliūnas, reikės vėl jam joti
Ir kovoti kažikur su piktaiis slibinais,
O tūjen džiaugsminga žvaigždėtame plote
Drugelius bevaldysi šilkų kaspiniais.

Ištįsus aušrinės rausviems spindulėliams,
Vienu jų tu parsliugosi linksmutė namo —
Matysi vėl obelis žydint ir lėlę,
Kurią tau karaliūnas šiąnakt dovanos.

O rytą iš miego saldaus atsikėlus,
Vėliai pasaką gražią aš imsiu tau sekt.
Tu mik, mano miela, tu mik, mano lėlę,
Prie tavęs aš budėsiu, budėsiu pernak!

KĘSTUTIS PRANCKEVIČIUS

„Esu maloniai nustebinta, kad Lietuvoje taip gražiai ir plačiai paminėtas Jono Aistio 100-ųjų gimimo metų jubiliejus. Nuosirdžiai dėkoju poeto gerbėjams ir šventinių renginių organizatoriams, taip prasmingai paminėjusiems jo sukaktį ne tik Vilniuje, bet ir Kaune, Rumšiškėse“, — birželio 17-osios popietę Vilniuje, Rašytojų sąjungos klube vyksiančiame vieno žymiausių lietuvių poetų neoromantiko Jono Aistio 100-osioms gimimo metinėms paminėti surengtame poezijos — muzikos vakare „Plonytės eilėraščių stygos“ žodį tarė poeto žmona Aldona Grajauskaitė-Aistienė. Drauge su ja tą vakarą dalyvavo ir Aistio sūnus Margiris, sūnėnai Justinas ir Juozas, dukterėčia Jadvyga, kiti garbingi svečiai.

Daugiau nei porą valandų vyksiančiame minėjime literatūrologai, rašytojai, kritikai savo pranešimuose bandė aprėpti turtingą ir įvairiaspalvį J. Aistio kūrybinio gyvenimo kelią, atskleisti poeto sudėtingus emocinius, dvasinius santykius su anuometine visuomenė, tyrojoja politinė, kultūrinė aplinka. Pakilią vakaro nuotaiką praturtino M. K. Čiurlionio muzika, atliekama garsaus valstybinio Vilniaus kvarteto, taip pat aktorių Ramūno Abukevičiaus ir Alekso Kazanavičiaus skaitomos J. Aistio įvairių metų lyrinės eilės.

JAV gyvenantis žinomas literatūros kritikas Kęstutis Keblys savo atsiminimų nuotrupomis mėgino sugrįžti į pusės amžiaus senumo įvykius ir atskleisti išeivijoje gyvenimo aplinkybes.

Prisiminti ir audringi gyvenimo įvykiai

Viena jaunesnės literatūrologų kartos atstovė — Audinga Peluritytė-Tikuišienė, tyrinėdama J. Aistio kūrybinį palikimą, be kita ko pastebėjo, jog išskirtinė poeto lyrikos savybė — eleginė nuotaika, gaudumas, intymumas. „Jeigu pagal šio vakaro temą mėgintume peržvelgti J. Aistio kūrybą klasikinės lietuvių poezijos fone, greičiausiai joje pastebėtume tą grakščią, žaismingą uvertūrą, su savo subtiliais niuansais. Pavasarinė simfonija, kitos poeto eilės, sukurios

Poetas Jonas Aistis.

kiančių eilių.

„To gincio kibirkštimi tapo anuomet JAV aktyviai besireiškio avangardinio meno kūrėjo Jono Meko recenzija, išspausdinta minėtame leidinyje. Prieš lyrinę poezijos meistrą, nesenai išleidusį eilėraščių rinkinį „Sesuo bunitis“, kritiškai nusiteikęs jaunasis oponentas savo recenzijoje tikino pasigendąs senojo Aistio. Dabartinė kūryba, J. Meko manymu, dvelkia šalčiu, nebeliko čia vietos subtiliam, jautriam poezijos žodžiui. Žinoma, tarp J. Aistio ir „žemininkų“ kilo aštrūs ginčai. Įžeistas J. Aistis, aišku, nesiėmė tokios tiesmukiškos gynybos taktikos. Kritiniais straipsniais spaudoje jis kontrargumentavo, jog „žemininkai“ nieko reikšmingo literatūroje nesukūrę ir neturi jokios teisės vienaip ar kitaip abejoti, vertinti literatūros ir spręsti, kas gera ir bloga“, — prisiminimai dalijosi K. Keblys.

Jo nuomone, tai nebuvo kartų konfliktas. Šis gincas veikiausiai kilo dėl skirtingų požiūrių į kūrybines, dvasines vertybes, vieniems siekiant apginti senąsias tradicijas, kitiems gi — norint primesti modernesnes...

Poezijai nesvetimas emocijų, vidinių prieštaravimų pasaulis

Prisiminimais apie savo vyrą kalbėjusios garbiosios vakaro viešnios Aldonos Aistienės teigimu, šio ilgokai užsitęsio konflikto priežastis galėjo būti ne tiek dėl skirtingos poeto literatūrinės krypties, o kiek dėl psichologinių dalykų. Beje, pasak ponios Aldonos, kilusį ginčą bene labiausiai galėjo paaiškinti ne tiek J. Meko, bet A. Nykos-Niliūno ir J. Girmiaus kritiniai straipsniai, nukreipti prieš J. Aistį.

Jonas Aistis buvo gilių jausmų, vaizduotės ir emocijų žmogus, gal todėl ir negalėjo būti visiems toks patrauklus ir populiarus. Beje, aš negaliu įsivaizduoti ir kitų poezijos kūrėjų, neturintį šių savybių. Kiekvienas iš jų juk savo gyvenime vienaip ar kitaip patiria savąją dvasinę, psichologinę katarsą. Todėl tyrinėjant poezijos kūrėjų gyvenimą, reikėtų atkreipti dėmesį ne tik į tai, ką kas nors parašė, užfiksavo, bet nepamiršti ir tų psichologinių, vidinių motyvų, — sakė A. Aistienė.

Po iškilus ir turiningo renginio meno, kultūros atstovai, kiti vakaro dalyviai dar ilgai nesiskirstė ir turėjo progos artimiau susipažinti, pabendrauti su poeto J. Aistio žmona, jo giminėmis, pasidalinti šviesiais prisiminimais apie dainingą mūsų lietuvių poezijos kūrėją.

TURINYS

Lietuvoje pagerbtas poetas Jonas Aistis.

Kultūros oazė Paežeriuose. Dar apie J. Aistį.

Prisimenamas rašytojas Česlovas Grincevičius jo mirties dešimtmečio proga. Sibiro tremtinio dailė.

Violeta Ūrmana vėl dainuos New Yorke. Apie afa Antaną Sprindį, Pagerbtą rašyt. Danutė Augienė. E. Montvido koncertas Vilniuje.

Publikos dalis poeto Jono Aistio paminėjimo iškilmėse. Pirmasis iš dešinės — sūnus Margiris, Aldona Aistienė, Kazimiera Bradūnienė ir kiti.

Jono Aisčio šeima prie poeto portreto.

Algimanto Žiūno nuotr.

„Buvo praregėjęs ilgesio akim“

LAIMUTĖ TIDIKYTĖ

Šią vasarą sukanka šimtas metų, kai gimė vienas garsiausių XX a. lietuvių poetų, Jonas Aleksandravičius, nuo 1952 metų oficialiai pasivadinęs Jono Aisčiu. Prieš tai lyrikas eilėraščių rinkinius pasirašydavęs slapyvardžiais „Jonas Kossu-Aleksandravičius“ ar „Jonas Kuosa-Aleksandriškis“. Jonas Aistis gimė liepos 7 dieną vaizdingoje Aukštosios Panemunės apylinkėje. Jis — vienas iš ne daugelio lietuvių kūrėjų, anksti netekusių tėvynės. Lyg nujaudamas būsimą skaudžią emigranto dalį, 1934 metais Kaune rašė:

Velekos peizažą ūkana
apvilko,
O norėjau troškau visą jį
apimt —
Buvo atsimėkęs žydro lino
šilkas,
Buvo praregėjęs ilgesio akim.
„Šilaine“

Nuo 1936 m. studijuodamas Prancūzijoje, o nuo 1946 m. gyvendamas JAV, labai ilgėjosi Lietuvos ir bičiulių. 1958 m. laiške Aldonai Juodelytei guodėsi: „visas mano įkvėpimas, visa poezija buvo ne knygos, bet gyvi žmonės, ir, aišku, ta skurdi ir nederlinga panemunių žemė“...

Brandžiausią poeziją Jonas Aistis sukūrė nepriklausomos Lietuvos laikotarpiu. Beveik visi nuo jauno lig seno atmintinai mokėjo jo rinkinių *Eilėraščiai* (1932), *Imago mortis* (1934), *Intymios giesmės* (1935) bei *Užgesę chimeros akys* (1937) eilėraščius. Alfonso Nykos-Nilino nuomone, „apie 1935 metus pradedančiam poetui, norinčiam su savo kūryba patekti į spaudą, kitaip rašyti būtų reiškę rašyti tik sau.“

Poeto Aisčio prisiminimo renginyje kalba rašytojas Vytautas Martinkus. A. Žiūno nuotrauka.

Karas, Lietuvos okupacija, emigracija į Ameriką palaužė lyriko balsą. JAV Jonas Aistis išleido rinkinį *Pilnatis* (1948) bei tris poezijos rinkinius: *Nemuno ilgesys* (1947), *Sesuo buitis* (1951), *Kristaliniam karste* (1957), deja, nepriįstančius Lietuvoje sukurtiems. Aistis, įteikdamas paskutinę knygą *Kristaliniam karste*, bičiuliui prozininkui Antanui Vaičiulaičiui, pasakė: „Antanai, cia jau ir mano poezijos karstas...“. Vaičiulaitis ramina, bet Aistis nebežadėjęs daugiau eilių rašyti... Ėmėsi prozos žanro.

jos savitumui išryškinti. Labai idomius pranešimus pristatė Dalia Satkauskytė, Marijus Šidlauskas, Dalia Čiočytė, Nijolė Kašeliūnienė, Leonarda Jekentaitė, Gintarė Bernotienė, Aušra Jurgutienė, Rima Malickaitė, Jūratė Petrikaitė, Eliška Naujokaitienė. Konferencijoje taip pat dalyvavo Ramutė Dragenytė, Ugnius Keturakis, Vita Gaigalaitė bei Riina Ernestas-Nedzelskienė.

Be to, konferencijoje buvo minėta, jog šiais metais Lietuvos literatūros ir tautosakos institutas ketina išleisti Jono

Brandžiausią poeziją Jonas Aistis sukūrė nepriklausomos Lietuvos laikotarpiu. Beveik visi — nuo jauno lig seno — atmintinai mokėjo jo rinkinių eilėraščius.

Iki šių dienų aktuali Jono Aisčio kūryba ir jos fenomenas. Tad lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Naujosios literatūros skyrius dr. Rūtos Bruzgienės deka birželio 11 dieną suorganizavo jubiliejinę konferenciją, skirtą 100-osioms Jono Aisčio gimimo metinėms paminėti. Konferenciją pradėjo instituto direktorius Algis Kalėda. Pasak jo, į konferenciją, skirtą „didžiajam lyrikos kuni-gaiščiui“, susirinko literatūros tyrėjų elitas. Tylos minute susirinkusieji pagerbė taikliausiai Aisčio kūrybą apibūdinusį, tragiškai žuvusį a. a. profesorių Vytautą Kubilį... Apie šio talentingo literatūrologo monografiją *Jonas Aistis* kalbėjo prof. Viktorija Daujotytė. Visą dieną mokslininkai iš Lietuvos universitetų ir mokslinių institutų, pranešėjai iš muziejų skaitė pranešimus bei diskutavo. Daugiausia dėmesio skirta Jono Aisčio poezijos aptarimui,

Labai džiugu, kad į jubiliejinę mokslinę konferenciją atvyko ir prisiminimais dalijosi poeto žmona Aldona Aistienė, sūnus Margiris su šeima iš tolimojo Vašingtono. A. Aistienė sakė, jog, jei Jonas Aistis būtų klausęs mokslininkų pranešimų apie savo kūrybą, būtų labai nustebęs. Toliau eilėraščių eilutė ar poetinis vaizdas jam gimdavo spontaniškai — natūraliai kurdavo eiles, net neįtarėdamas apie daugybę galimų interpretacijų. Sūnus Margiris Aistis tėvelį sunkiai beprisime-nas: menas tik šiltą tėvo ranką ar aukštą jo įsuptas sūpynes...

Intelektualias konferencijos diskusijas pagyveno dainos, atliktos Aisčio žodžiais. Rumšiškų vidurinės mokyklos muzikos mokytoja Asta Ververskytė padainavo „Peizažas“, „Lopšinė“ ir kitas, liaudies dainomis virtusias, Jono Aisčio eiles. Pasak pedagogės Astos, jas ji išmokusi iš gimtųjų poeto Rumšiškų apylinkių gyventojų. Astos Ververskytės bei Ilonos Papeckytės vokalai nuteikė elegiškai kaip ir dauguma dainuojamosios Aisčio kūrybos. Kiekvienas, atėjęs į šią konferenciją, praturtėjo ne tik žiniomis apie lietuvių klasiką, bet ir pajuto Aisčio dvasią.

Kultūros oazė Paežeriuose

ALDONA ŽEMAITYTĖ-PETRAUSKIENĖ

Šalia Vilkaviškio, už Kas-tinės upelio, ant ežero kranto yra Paežerių dvaras. Šis dvaro ansamblis, kadaise statytas pagal žymaus Lietuvos architekto Martyno Knakfuso projektą, priklausė grafams Gauronskiams, dabartiniais laikais yra pripažintas kaip respublikinės reikšmės architektūros paminklas. Pirmosios Lietuvos nepriklausomybės dvidešimtmečio jo savininkas buvo bankininkas J. Vailokaitis. Okupacijų ir karo sukurs Vailokaičius nusivedė į Amerikos žemyną, o dvaro ansamblį pasmerkė kone myriop. Sovietinio pokario metais buvusios grafų salės antrame klasicistinių rūmų aukšte buvo vištė, vištos dergė unikalų ir puošnų subtilaus ornamanto parketą. Vėliau begriūvantys rūmai su oficina, parku, rožynu, tvenkiniais ir kelių šimtų metų senumo ažuolu atiteko Vilkaviškio rajono melioratorium, kurie aptvarkė aplinką ir šiek tiek suremontavo pagrindinį pastatą. Oficineje nuo seno gyveno kelios šeimos, kurios ten tvarkėsi pagal savo išgales ir supratimą. Reikia įsivaizduoti, kaip tai atrodė, — skurdų dvasiškai ir materialiai.

Tokį vaizdą prieš keletą metų išvydo, į Paežerį dvarą užklydusi, Magdalena Stankūnienė, dailininkė iš Čikagos, meno mecenatė, su Lietuvos dailės muziejumi kūrbiškai bendradarbiaujanti nuo Lietuvos atgimimo pradžios, padovanojusi muziejui ir jo filialams, daug savo paveikslų, o muziejaus archyvu vertingos, jos paties surinktos medžiagos apie išeivijos dailę ir dailininkus.

M. Stankūnienė gimė Suvalkijoje, Šunskų parapijoje. Ten palaidoti jos seneliai ir tėvas. K. Naumiesčio kapinėse ilsisi jos a. a. vyras Jonas. Suvalkijos lygumų erdvyneose, kuriuos ap-rėmina upeliai ir miškai, dažnų tikimais ir miesteliai, liko Magdalenos širdis. Ne Amerikoje, kur prabėgo visas prasmingas ir kūrybingas jos gyvenimas, o prie gimtojo sodžiaus dainų, prie motulės austų juostų ir siuvinėjimų, prie buitės rakandų, kurie jau tik XX a. pirmojoje pusėje gimusiame žmogui sukelia virpulį ir išspaudžia ilgesio ašarą.

Magdalenos Stankūnienės širdis ir atmintis ilgam liks Vilkaviškio krašto muziejuje, įsikūrusiame Paežerio dvaro oficineje, suremontuotoje už lėšas, gautas iš dosnių Magdalenos rankų. Pamačiusi, kaip vargsta muziejaininkai, susigrūdę nerekonstruoti, ankštose centrinių rūmų patalpose, ji pasiryžo pakuoti 50 tūkstančių dolerių, tikėdama, kad į šią auką tolygiu dosnumu atsilieps ir Vilkaviškio rajono savivaldybė. Įvyko ne taip, kaip ji svajojo, bet jos dėka Krašto muziejus šiandien turi puikiai suremontuotas dvaro oficios patalpas, kur pirmame aukšte įrengta memorialinė Magdalenos Stankūnienės ir jos šeimos ekspozicija, taip pat eksponuojami etnografiniai krašto buities daiktai, o ant-rame aukšte įrengti jaukūs darbuotojų kabinetai, saugyklos, talpinančios daugiau kaip 140 tūkstančių eksponatų. Vien tik muziejaininkė Aušra Mickevičienė „valdo“ septynias saugyklas su baldais, rūbais, kitais tekstilės gaminiais, audimo staklėmis, namų apyvokos daiktais. Ji beje, saugo ir asmeninius M. Stankūnienės daiktus (papuošalus, indus, juostas, drabužius ir kt.), kurie neparo-

dyti viešai, nes netilpo į ekspoziciją.

Vyriausioji fondų saugotoja Irena Pilkauskaitė yra šio muziejaus *spiritus movens*, pagrindinė M. Stankūnienės ekspozicijos rengėja. Ji galėtų valandomis kalbėti apie kiekvieną eksponatą, jos pasakojimus gabus novelistas paverstų mažu literatūros kūriniu. I. Pilkauskaitė šiemet parengė ir jubiliejinę Spaudos atgavimo šimtmečio ekspoziciją ovalinėje centrinių rūmų salėje (muziejus nuomoja iš Marijampolės apskrities kultūros centro dar ir pirmąjį centrinių rūmų aukštą). Parodos lankytoja ratu čia apstoja žymiausi Suvalkijos praeities šviesuoliai: dr. J. Basanavičius, dr. V. Kudirka, rašytojas A. Kriščiūnaitis-Aišbė... Ant sienos čia kabo garsusis V. Kudirkos smuikas, kuriu didysis varpininkas grieždavo savo *Tautišką giesmę*. Smuikas pargabentas iš buvusios Kudirkų sodybos klėtėse kituose Paežeriuose, V. Kudirkos gimtinėje. Stenduose galima patyrinėti „graždankos“ fragmentus ir pajusti tą beviltišką tamsą, kuri gaubė Lietuvą Rusijos carų okupacijos metais. Čia daug „aukso altorių“, kitos religinės ir pasaulietinės literatūros, kurią iš Mažosios Lietuvos knygnešiai, tylieji XIX a. pabaigos ir XX a. pradžios mūsų didvyriai, gabeno per sieną į Lietuvą.

Bet šį kartą apsistokim prie Magdalenos Stankūnienės kūrinių ir daiktų naujojoje ekspozicijoje, kurią muziejaininkai surengė šiemetinio dailininkės atvykimo į Lietuvą proga. Tikėsimės, kad ši ekspozicija iškalbingai bylos ne tik apie Stankūnų šeimą, bet ir apie išeivijos žmonių meilę savo gimtinei, apie supratingą pasiaukojimą, kai materialūs turtai nejučia virsta dvasiniais impulsais, žadančiais kultūrinę atmintį ir skatinančiais pagarbą savo protėviams. Tai — ateities kartoms.

Taigi šių metų birželio 4 dieną gausių svečių būrį Vilkaviškio krašto muziejaininkai sukvietė į naująją Magdalenos Stankūnienės memorialinę ekspoziciją (daug jos kūrinių, daiktų iki šiol jau buvo pavieniui rodyta kitose ekspozicijose). „Paradui“ vadovavo respektabilus muziejaus vadovas Antanas Žilinskas. Šventėje dalyvavo ne tik rajono savivaldybės atstovai, bet ir naujas Lietuvos finansų ministras Algirdas Butkevičius. Tarp svečių matėme JAV lietuvių bendruomenės Kultūros tarybos narę Liliją Jasaitę, meno istorikę ir aktorę, dabar jau Vilniaus garbės pilietę Beatricę Kleizaitę-Vasaris, Valdovų rūmų pa-

Atidarant dail. Magdalenos B. Stankūnienės parodą. Iš kairės: M. Stankūnienė, I. Pilkauskaitė, Vilkaviškio muziejaus dir. A. Žilinskas. Kęstučio Inkratos nuotrauka

ramos fondo valdybos pirmi-ninką Edmundą Kulikauską su žmona Rūta, dailininkę kraš-tietę, atkeliavusią iš Floridos, Aldoną Biliūnienę. Susirinko visi muziejaininkai ir muziejaus darbuotojai: muziejaininkės Irena, Aušra, Danutė, dailininkė Vida, kuri kartu su muziejaininkėmis parengia visas ekspozicijas, istorikė Elena Romutė, bibliotekininė Rasa, kompiuterininkas ir fotografas Kęstutis, salų prižiūrėtoja Lina... Visus sunku ir išvardyti.

Šventės „kaltininkė“ Magdalena nudengė audeklą nuo lentelės, kurioje aukso raidėmis buvo išgraviruota, kad ji — šio muziejaus mecenatė, parėmusi muziejaininkus 50 tūkstančių dolerių auka. Irena Pilkauskaitė svečiams pravedė įdomią ir išsamią ekskursiją. Magdalena Stankūnienė sveikino Vilkaviškio rajono vicemeras Jonas Meškauskas, kultūros skyriaus vedėjas Artūras Blaizdžius ir kiti svečiai. Kalbėjo pati Magdalena, linksmai prisimindama liūdnuosius prabėgusių draugystės su muziejumi metų „nuotykių“. Na, o labiausiai visus sujaukino Klampučių pamirindinės mokyklos mokiniai, M. Stankūnienės garbei parengę meninę programą. Jie dainavo ir deklamavo apie Tėvynę, jaunystę ir meilę, apie gimtinės grožį ir žmogaus gerumą... Tai buvo taip nuoširdu ir drauge moksleiviškai profesionalu, kad sužavėti svečiai klausėsi užgniaužę kvapą.

Šventės aidai išblės, o ekspozicija liks ilgam. Magdalenos, jos tėvų, vyro, brolio, sesers nuotraukos, jos čikagiškių namų daiktai (stalai, stalieliai, kėdės), juvelyriniai dirbiniai, sidabrinių indų komplektai, papuošalai, paveikslai, suvenyrai iš kelionių po pasaulį, jos pagerbimo ženklai ir t.t. Graudulį kelia jos mamos Konstancijos rankdarbiai, parsivežti iš Sibiro tremties. Daug daiktų dar liko už ekspozicijos „borto“, mu-

ziejaus saugyklose. Ekspozicija įrengta jaudinančiai paprastai ir skoningai.

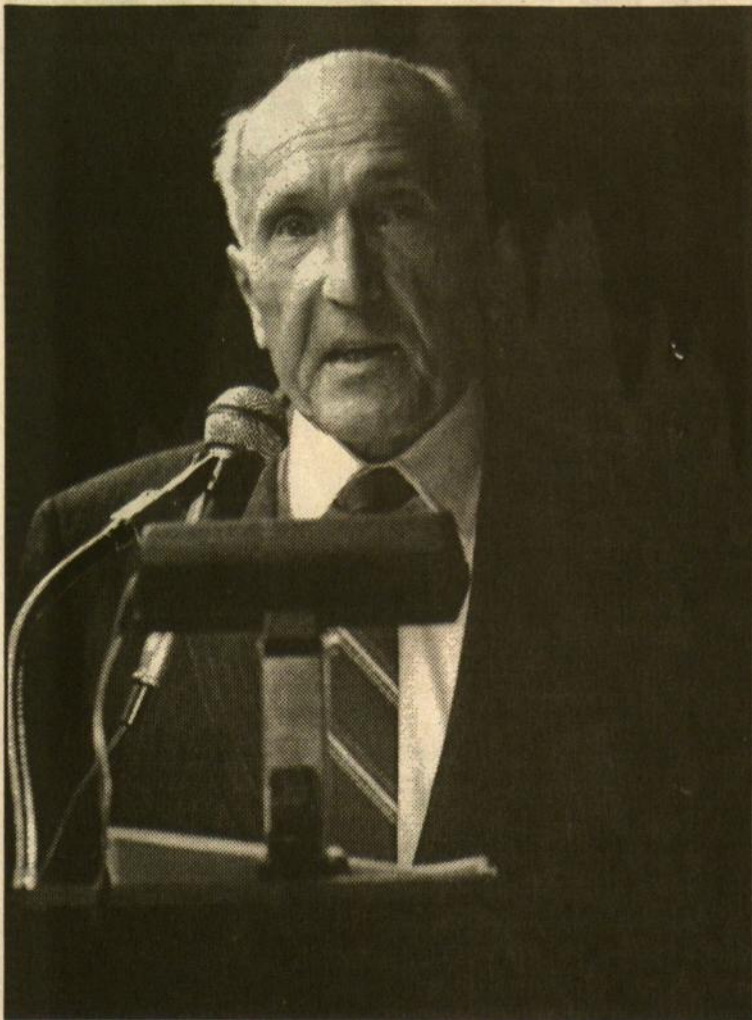
Kitoje suremontuotos oficios pusėje, kaip jau minėjau, — etnografinė Suvalkijos atmintis: audimo staklės su jose pamestomis drobėmis rietimu, įvairūs buities daiktai (puodynės, įrankiai, rakandai), Magdalenos padovanotas garsios išeivijos tekstilinių Anastazijos Tamošaitienės išaustas tautinis kostiumas. Tai jau Aušros Mickevičienės „karalija“, nes ši muziejaininkė saugo ir globoja etnografinius daiktus. „Į pažintį su kraštu eini per daiktą, — sako ji. — Prisilieti prie jo ir pajunti jo spinduliuojamą šilumą, įsimeni jį labiau negu nuotrauką ar dokumentą“. Rašytojai ir psichologai tokį reiškinį vadina daiktų magika.

Dar reiktų pridurti, kad Vilkaviškio krašto muziejus (anksčiau turėjęs kraštotyros muziejaus statusą) priklauso rajono savivaldybei, kad jau netelpa suremontuotoje oficineje, o Marijampolės apskrities kultūros centre nuomojamas patalpos yra tik laikinos, kad čia pagarbiam saugomas išeivijoje gyvenusių ar gyvenančių iškilų kraštiečių atminimas (beje, ir iš Bartininkų kilusios *Draugo* redaktorės Danutės Bindokienės), kad nuolat rengiamos kilnojamosios parodos, kad yra net krašto gamtai skirtas kambarys ir t. t. Muziejaininkai sutartinai trūsia, kad prie Paežerių ežero klestėtų kultūros oazė, kurioje graži gamta su dvasinės ir materialios kultūros atmintimi sudaro vienovę. Muziejus lankomas — moksleivių, pavienių lankytojų, pravažiuojančių turistinių grupių. Vadinasi, muziejus yra gyvas. Iš jo salų žmonės išeina taurėsni, geresni ir išmintingesni, mąstydami apie nepranokamus savo Tėvynės lobius, kurių nepagrauzia laiko kandys. Tuos lobius gausina dosni Magdalenos Stankūnienės širdis.

Vilkaviškio krašto muziejaus darbuotojai su svečiais prie suremontuotos dvaro oficios. Pirmoje eil. iš kairės: vyr. fondų saugotoja I. Pilkauskienė, JAV LB Kultūros tarybos narė L. Jasaitė, muziejaus direktorius A. Žilinskas, dail. M. Stankūnienė, žurn. A. Žemaitytė, juvelyrė iš Kalifornijos G. Kižytė, žurn. A. Petrauskas; II eil.: muziejaus darbuotojos — V. Petrikienė, V. Matusėvičienė, E. Rupeikienė, A. Mickevičienė, L. Juselienė. Kęstučio Inkratos nuotrauka.

Jautrus ir žaismingas pasakorius

Rašyt. Česlovas Grincevičius.

Jono Kuprio nuotrauka.

Rodos, niekas taip jautriai, žaismingai, bet taip pat su geranoriško, neišdidžiančio linksnumo gaidėle, nemokėjo pasakoti apie šventuosius, kunigus ir klebonus, vargonininkus, elgetas, eilinę kaimo kasdienybę, kaip Česlovas Grincevičius. Jo parašytų knygų sąrašas, tiesa, ilgas, bet kiekviena knyga buvo skaitytojų sutinkama su nuoširdžiu dėmesiu ir geru žodžiu autoriui.

Česlovas Grincevičius mėgo „neįtikėtinas istorijas“, legendas, „keistus nutikimus“, kuriuos jis savo sklandžiu pasakojimu paversdavo „įtikėtinais“, visiems priimtinais. Galbūt pats svarbiausias jo „istorijų“ žymuo: staigus pasikeitimas, kuris skaitytoją, jau patogiai įsigyvenusį į pasakojimo turinį, netikėtai „išmuša iš vėžių“, tarsi pabudina, o paskui nusišypso — „taigi, buvo ne taip, kaip jūs manėte...“

Česlovas Grincevičius mus paliko prieš lygiai dešimt metų:

1994 m. birželio 28 d. (g. 1913 m. sausio 17 d.). Mirė jis Čikagoje, toli nuo gimtosios Vilkijos ir net nuo Kauno, kur studijavo (1928–1931 m.) Vytauto Didžiojo universitete ir daug šmaikščių istorijų iš šviesių, nerūpestingų studentavimo dienų mokėjo papasakoti.

Tačiau tos dienos Česlovui iš esmės nerūpestingos nebuvo, nes visuomet truko lėšų mokslui, ir tik nepaprastu kruopštumu, užsispyrimu, ryžtu pavyko pasiekti savo tikslus. Jis studijavo teologijos-filosofijos ir humanitarinių mokslų fakultetuose; studijavo prancūzų ir slavų literatūrą, pedagogiką ir teatro mokslą; be to, dar bibliologiją. Ilgainiui visas tas mokslo šakas pritaikė ir savo kūryboje — ne grožinėje prozoje, o gausiuose straipsniuose, kuriuos teatro, knygos istorijos, literatūros temomis rašė *Ateityje*, *XX Amžiuje*, *Naujojoje Romuvoje*, *Aiduose*, *Drauge* ir kitoje

periodikoje; dalyvavo antologijose; keletas apsakymų buvo išversta į anglų kalbą ir spausdinta Čikagoje leistame *The Marian* žurnale.

Artėjant antrajai sovietų okupacijai, Č. Grincevičius pasitraukė Austrijon, gyveno Salzburgėje, dirbo lietuvių komitete, Austrijos lietuvių V. Krėvės vardo gimnazijoje. Ateitininkų federacijai priklausė nuo 1927 m. Buvo Meno draugijos „Šatrija“ pirmininkas, o, atvykęs į JAV, jos atgaivintojas 1952 m.

Jungtinėse Valstijose — Čikagoje — gyveno nuo 1949 m., atvykęs su didžiąja Antrojo pasaulinio karo lietuvių pabėgėlių banga. Ėjo Cicero, IL, lit. gimnazijos direktoriaus pareigas, buvo Pedagoginio lituanistikos instituto lektorius, dirbo dienraščio *Draugo* redaktoriumi, tvarkė Pasaulio lietuvių archyvą, redagavo stambius leidinius, tarp kurių (kartu su Alina Skrupskeliene) *Juozo Brazaičio raštus* ir kt.

1953 m. išleista pirmoji Č. Grincevičiaus knyga — *Vidurnakčio vargonai*. Vėliau — jaunimui skirta *Vyskupo katinas* (1972 m.). Bet galbūt pats svariausias jo kūrinys — 1970 metais išleistas mozaikinis romanas *Geroji vasara*. Šioje knygoje autorius žaismingai aprašo nedidelį lietuvišką miestelį, jo gyventojus.

Nedaug kas ten atsitinka, nebūna jokių idomų ar kuo pasižymėję žmonių, tačiau iš po Č. Grincevičiaus plunksnos jie atgyja, pasidaro tokie tikri, tarytum visą gyvenimą būtų pažinojęs ir studentą Andrių, ir senutę Laburdiene, ir visus jų kaimynus — teigiamus bei neigiamus (net ir tie neigiamieji neturi per daug nepriimtinių neigiamybių). Kaip knygos apilanke rašoma: „Jo dramatinis palinkimas šioje knygoje atsidenigia savitu būdu. Jis pasirodo ir sakinyje, iš kurio skaitytojas dažnai susilaukia visiškai ne to, ko tikėjosi, pradėdamas skaityti. Drama ir komedija prasideda, ir pasibaigia, tame pačiame sakinyje“.

Nepažinusiems Česlovo Grincevičiaus bei jo kūrybos, pateikiame ištraukėlę iš jo romano *Geroji vasara*. D.B.

Perkūnija

ČESLOVAS GRINCEVIČIUS

Iš pat ryto buvo matyti, kad diena bus karšta ir tvanki. Vėjas vos judino sodo lapus, saulė švietė lyg pro plono šilko audėklą. Gerokai prieš pusiaudienį pasirodė pirmieji debesų ženklai. Ėmė augti, rinktis į krūvas, būriuotis.

Žmonės, kurie čia užaugo, mokėjo pastebėti kiekvieną gamtos reiškinį, neabejojo, kad po piet bus lietaus ir perkūnijos.

Rugiapiūtė buvo tik ką pasibaigusi ir prasidėjęs rugių vežimo laikas. Tik pamiškėse bobeliai dar kai kur galando dalgius. Tam jie ir yra bobeliai, kad visur vėluotų.

Kiti darbai šiandien buvo padėti į šalį, ir ūkininkai šoko lenktyniuoti su dangumi. Visam lauke kilo į aukštį kraunamų pėdų vežimai, sviro pavėžiamos kartys, baltavo skarelės. Oriai važiuo aukšti vežimai ir klojimus ir tekini lėkė tušti į laukus.

Padangėj prasidėjo gražūs dalykai. Debesys virto kalnais,

sniegynais. Gauruoti milžinai, raguoti slibinai, laukiniai žirgai, ilga eile išsirikiavę laivai su vaiduokliškom, suplėšytom burėm, audrų nulaužtais, stiebais. Po valandėlės jau galėjai atpažinti senovės legendarius miestus, mirusių dievų griuvančias šventyklas, svyrančius bokštus.

Andrius stebėjo šią dramą ir negalėjo atsigerėti. Mieste ir tos romantikos nematyti. Kažkaip darosi neramu, bet kartu ir įspūdinga.

Pradėjo ten aukštai ir dunėti. Vienas dangaus pakraštys susiliejo su mišku, lijo. Retkarčiais atrodė, lyg kas ugniniu siūlu perbrauktų aną lietaus paliestą dangų.

Kregždės audė, nardė tik pažemiais, čiuzė pievų paviršiumi. Rodos, ims ir atsimuš į tvorą. Pavargusios sutupdavo ant telefonų vielų karolių virtinėm ir čiauškedavo, linguodamos ir stumdydamosios. Senės sekė pasakas jaunuolėm, jog

tėtis lenkė qsočėlį,
močia kepė paplotelį
ir man davė trupinėlį
liežuveliu palaižyt...

Pailsėjusios vėl leisdavos mu-

Vasara.

Vytauto Maželio nuotrauka.

selių gaudyti. Savo žemais skraidymais šunų panosėj, juos gerokai pykino, ir tie pradėdavo jas po laukus vaikytis. Durulio šuo, kaip žinomas kvailiausias visam miestely, jau gerą valandą suprakaitavęs, lodamas stropiai ėjo savo pašaukimo pareigas, išdrapaliojo kaimynų daržus, išvartė aguonų lysves. Šeimininkės pyko, visokiais netikrais vardais šunį vadino. Nekokius linkejimus siuntė ir pačiam Duruliui, už tokią šuns veislę, bet niekad blogo žodžio kregždėi, viso to kaltininkei.

Vakaruose aptemo, pajudod. Debesų galybės traukė paskui save juodą maršką, lyg maišą, pilną neramių, pikty dvasių, kurios tarpusavy plovėsi, draskėsi, spjaudėsi ugnimi. Vienos ugnies strėlės, paleistos iš viršaus, prasmegdavo žemėje, kitos padarydavo įkeletą vingių aukštai ir vėl dingdavo, iš kur išlekusios.

Vienu metu pasidarė labai tylu, joks medžio lapas nejudėjo. Galima gal buvo išgirsti net kaip debesys trina virš miško. Buvo girdėti tik tolumoj vežėčių dardėjimas, kai vyrai lėkė į laukus paskutinių rugių pėdų.

Po poros minučių vėjas pagavo nešti vieškelio dulkes, laukais vaikytis popierius. Perkūnija trankėsi ne juokais.

Andrius tuo laiku stovėjo La-

burdienės kieme ir dairėsi, stebėjo audros eigą. Į namus jau nebuvo galima parbėgti, be to, žinojo, kad senelė, būdama viena, perkūnijos bijo.

Laburdiene buvo labai užimta. Vaikštinejo po kiemą, uždarinėjo duris, vartelius, raišiojo geles. Prakrapščius židinio žarijas, bėrė ant jų pašventintų žolelių. Dūmai kilo į palubę kvepėjo kaip kodylai mišparų procesijoje. Paskui su puodelin sukrautom smilkstančiom žarijom ir dūmu apėjo trobą iš lauko, pasmilkė kiekvieną kampe. To neužteko: antrą kartą apėjo su šventintu vandeniu ir viską peržegnojo, kad gerasis Dievulis saugotų nuo nelaimės (nelaimės vardo bijojo ištarti), kad „nečysta syla“, į kurią žaibai ir taiko, išlektų, išdumtų į balas.

Grįžus į trobą, žiūrėdama pro langą į juodžiausią debesies vietą, laikydama pirštuose šventintą žoleles, darė kažkokius ženklus ore, suko ratu ir pusbalsiai tris kartus kartojo:

Saulė sukasi,
mėnulis sukasi,
žvaigždės sukasi,
debesys sukasi,
vėjas sukasi;
kad tu pats susisuktum
ir išlektum iš mūs į raistus.

Galiniam lange, kur nuolat

tarp vazonėlių stovi kryželis, į mirtą buvo atremta sena, aptrinta, neatskiriama palydovė į bažnyčią, maldaknygė. Atgręžta tiesiai į debesį, atversta, kur prasideda žodžiai: „Keturiš Ewangelijos. Pirmoji Ewangelija pagal szwenta Mateusza. Kninga musu Wieszpaties... Abraomui gime Izaokas, Izaokui gime Jokubas, Jokubui...“

Kai kyla juodi audros debesys, Laburdiene visados taip daro.

– Jei ten aukštai yra kas labai užsirūstinęs, tai ir juodas. Juk ir žmogus iš pykčio pajuos. Tada tas juodas, išvydęs pačią švenčiausią istoriją (taip sakė amžina atilsį klebonas Zunzilas, nustoja pykti, ir debesys prašviesėja, išsivaikšto.

Priemenėje sukrebždėjo, sukniaukė, Laburdiene įleido katę vidun. Ta tuoj ėmė glautis, meilintis jai prie kojų.

– Katė, kvailas gyvulys, ir tai žino, kad perkūnijos reikia bijoti.

– Meilinas, greičiausiai, norėdama mėsos.

– Jei nori mėsos, tegul eina pas vilką už tarnaitę.

Pradėjo pilti lietus. Vieškelio kažkoks žydėlis, garsiai šaukdamas „Nuūū“, mosikavo maišu, paskui nusiavęs čebatą, juo daužė arkliui šoną, jį tempė, stūmė, ragino greičiau bėgti. Arklys tačiau tvirtu būdu ir visai nesirengė skubėti. Žydėlis nežinojo, ką daryti.

– Jei tai būtų žmogus, tai užsėdęs ant arklio, pasileidęs zovada seniai būtų namie.

– O kodėl to negali padaryti jis?

– Kada tu matei, kad žydas eitų basas arba jotų ant arklio?

Griaustinis buvo girdimas rečiau, bet stipriau. Kelis sykius trenkė, rodos, visai čia pat. Po to tokia nejuoki tyla.

Ėmė šviesėti. Lijo ramiai. Perkūno bambėjimas buvo persirites į rytų pusę. Laburdiene mažiau baiminosi. Išdrąsino ir

pro langą pažiūrėti.

– Pylė kaip iš viedro. Kai taip lyja, tai su debesimis išlyja.

– Su debesimis?

– Su debesimis. Paskui žmonės po lietaus atranda.

– Debesų?

– Debesų. Ant žemės.

– Ar jūs kada radot?

– Gal aš, gal ne aš. Mano brolis, amžina atilsį Levukas, dar piemenė buvau, ne sykį, porą ar daugiau kartų po lietaus iš Nokartio balos parnešė kelis gabalus debesų. O Turlajus sykį žirnių lauke rado didelį šmotą, kaip lašinių paltį.

– Kaip tie debesys atrodė?

– Kaip košeliena. Lipo prie pirštų.

– Ką su jais paskui darėte?

– Gali nesišaipyt iš seno žmogaus. Tėvas žinojo, ką daryti: užkišo pastogę už sąsparų, išdžiovinu. Buvo gera liekarstava.

– Vaistai? Nuo ko?

– Nuo noglos. Gera mačija.

– Nogla. Kokia tai liga?

– Prašyk Dievo geriau, kad nežinotum, ba kai suims kada, nerasi kur pasidėti.

Lietus buvo visai nustojęs, ir Andrius išėjo į kiemą. Dvėlė vėsus, sietos ir sutrintų lapų kvapas. Ten, kur dabar susigrūdusios debesys, visom septyniom spalvom žėravo vaivorykštė.

– Tai kad traukia vandenį atgal į debesis, – dėstė Laburdiene. – Kai jauna buvau, sykį vos neįtraukė ir manęs. Aš bėgti per balas, o straublio galas vis iš paskos manęs. Jaki-maitių karvę taip ir įtraukė. Rado parugėse suplotą, iščiulptą. Tik skūra ir kaulų krūva. O kiek įtraukia tų, kurie balose gyvena – paskui randi su lietuvių išlyta visur. Varlių, driežų, net gyvačių.

Plaktinių kaimo linkui kilo tiršti dūmai.

– Perkūnelio darbas. Žmogų padarė nelaimingą. Reikia nubėgti. Gal galima bus nors kaimynams padėti. – Andrius nusukėjo tiesiai per pažliugusias pievas.

Sibiro tremtinio kūryba

Viskas prasideda iš meilės. Pasaulis irgi prasidėjo iš meilės. Kaip ir visa žmonija. Kaip ir visa šios žmonijos veikla. Kūryba taip pat prasideda iš meilės. Tiesa, kažkada šis jausmas buvo tik dievų privilegija. Pirmieji žmonės, išdrįsę pažinti meilę, buvo išvartyti iš rojų. Bet jie savo rojų susikūrė žemėje, čia atsinešę ir dieviškąjį meilės jausmą.

Meile savo artimui bei gimtajam kraštui alsuoja ir Lietuvos akvarelės pradininko tapytojo Pranciškaus Poručio dailės kūriniai. Sulaukęs garbingo amžiaus, dailininkas nesiskiria su teptuku ir nuolat rengia savo autorines parodas. Šiuo metu Kauno paveikslų galerijoje veikianči kauniečio menininko paroda, skirta dailininko 80 metų jubiliejui paminėti. Joje autorius eksponuoja per 30 akvarelių ir aliejinės tapybos darbų, sukurtų įvairiais gyvenimo tarpsniais.

Iš prigimties būdamas labai kuklus žmogus, P. Porutis visados vengė išskirtinio dėmesio. Tad menininkas buvo labai sujaudintas, kai per jubiliejinę parodos atidarymą jį sveikino ne tik vyresnės kartos dailininkai, bet ir buvę jo mokiniai, draugai ir artimieji.

Ši paroda P. Poručiuvi svarbi ir tuo, kad po daugelio metų, kai jam, tremtiniui, anais laikais nebuvo leidžiama rengti parodų Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje, jis pagaliau su savo darbais sugrįžo į šią svarbią galeriją.

Dailininkui tai buvo didelis jo kūrybos įvertinimas, suteikęs dvasinių jėgų nenuilstamai tapyti. Nors kartais sveikata nelaidžia dirbti, P. Porutis laikosi nuo jaunystės pamėgtos dienotvarkės: molberto kasdien praleidžia po tris keturias valandas – tuo metu jo niekas neturi teisės trukdyti. Menininkas sako, jog tik tapydamas jaučia gyvenimo pulsą ir pilnatvę.

Ne visada dailininko meninis kelias buvo toks pakylėtas ir kūrybingas. Tremtyje Sibire septyniolikmečiui jaunuoliui, kaip ir kitiems tremtiniams, teko patirti skaudžius išbandymus. Jakutijoje P. Porutis praleido penkiolika metų, baigė dailės technikumą. Iki šiol dailininkas neužmiršo jakutų kalbos, tai pademonstravo, pasveikindamas jubiliejinę parodos svečius. Tremtinio dalia jį lydėjo sovietiniais metais ir sugrįžus į gimtąjį kraštą.

P. Poručio gyvenimas pasiėmė, kai 1965 metais dailininkas Antanas Žmuidzinavičius pakvietė jį sutvarkyti Velnų muziejaus ekspoziciją. Nuo tada dailininkas gyvena Kaune. Yra išleids keturias knygas apie A. Žmuidzinavičių. Šiuo metu P. Porutis yra parengęs dar vieną leidinį, bet dėl lėšų stygiaus šis užsigulėjo stalčiuje.

P. Porutis meilę dailei įskiepijo ir savo vaikams bei anūkams. Jie tęsia šeimos tradiciją: vieni jau baigė dailės studijas, kiti dar studijuoja.

Milda Zinevičiūtė

Antanas Sprindys

1907.01.22 Ripeikiuose, Biržų vls. — 2004.06.14 Vilniuje

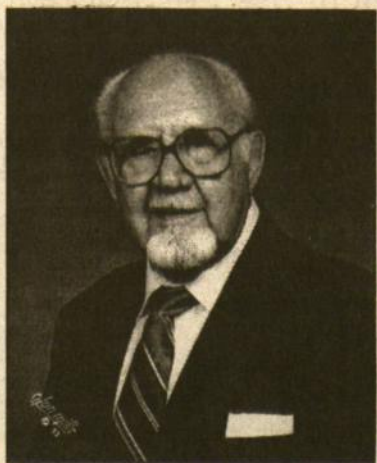
VACLOVAS JUODPUSIS

Dar taip neseniai, vos prieš dvejus-trejus metus, su Antanu Sprindžiu matėmės Vilniaus muzikinio gyvenimo sukuriuose, pagerbiant operos solisto ir dirigento Vlado Baltrušaičio atminimą Vilniaus Teatro draugijos salėje, minint Vincę Jonuškaitę-Zaunienę Vilniaus rotušėje, o štai birželio 16 dienos rytą iš Vilniaus Šv. Petro ir Povilo bažnyčios paskutinėn kelionėn į Kauną, į Petrašiūnų kapines, išlydėjome šį, dailiai nauagusį žmogų, kuriam likimas nepagalėjo ir šilto ir šalto. Blaškytas po pasaulį, jis liko ištikimas Lietuvai, kuri savo muzikos istorijon įrašė jo sukurto vaidmenis Valstybės teatro scenoje Kaune. Gal dėl to toks buvo ir galutinis pageidavimas amžino poilsio atgulti ten, kur netoliese ilsisi didieji lietuvių muzikos galiūnai Juozas Naujalis, Juozas Gruodis, Aleksandras Kačanauskas, Juozas Pakalnis, Jonas Dambrasas, Jurgis Karnavičius ir kiti, kur iš tolimų kelionių po pasaulį sugrįžo lietuvių operos scenos pasididžiavimo pelniusių solistės Vincės Jonuškaitės-Zaunienės, Antanina Dambrasaitės, kompozitorius Vytautas Kerbelis...

Šių metų sausio 22 dieną paskambinau telefonu ir pasveikinau su 97-ujojo gimtadieniu, palinkėdamas tvirtybės, įsikūrus Vilniaus pensionate Kalvarijų gatvėje. Telefono ragelyje girdėjau tvirtą balsą, tokį pat,

kaip ir jau minėtuose V. Baltrušaičio, V. Jonuškaitės pamėjimuose, kur jo žodis syrai pagilino jų nuopelnus nepriklausomos Lietuvos operos menui, Lietuvos muzikinei kulturai. Kalbėdamas apie V. Jonuškaitę, Antanas Sprindys pasidžiaugė, kad ir jis pats yra gimęs tą patią dieną, kaip ir garsioji Lietuvos operos primadona. Savo pasisakymuose A. Sprindys puikiai valdė lietuvišką žodį, mintį, taikliai reišė charakteristikas, didžiavosi, kad buvo greta tų ryškių operos scenos meistrų. Bet savo nuopelnų nekele, galbūt palikdamas tai muzikos tyrinėtojams, kurie dabar, neabejoju, turi nemažą problemų tyrinėdami prieškarinio Lietuvos operos tarpsnį, kurį aiškinant ir dabar svarbiuose darbuose padaroma apmaudžių netikslumų.

Perbėgant A. Sprindžio gyvenimo ir veiklos kelius, galima prisiminti, kad, baigęs Biržų gimnaziją, jis studijavo teisę Kauno universitete. Po metų šias studijas metęs, nuo 1927 metų pas Oreste Marini Kauno muzikos mokykloje studijavo dainavimą. 1930 metais dainininko dėmesį sulaukė Šv. Cecilijos konservatorija Romoje, kur sėkmingai studijas buvo užbaigusi Veronika Podėnaitė, Aliodija Ditiūtė-Trečiokienė, Emilija Mickūnaitė, Ona Zabielaitė-Karvelienė, Roma, kurioje studijavo V. Jonuškaitė. Šiame mieste jis dainavimą studijavo pas Pio di Pietro ir Edvige Ghi-

Antanas Sprindys.

baudo. 1935 metais grįžęs į Kauną, A. Sprindys buvo pakviestas dainuoti Valstybės teatre, kur su pertrauka dainavo aštuonerius metus ir sukūrė nemažą atmintinų vaidmenų. Tarp minėtų yra Lenskis P. Čaikovskio operoje „Eugenijus Oneginas“ (apie šį solisto debiutą 1936 metais V. Jakubėnas rašė: „Jo malonaus tembro balsas, kuris piano vietose turi švelniai lyrinį atspalvį, o forte momentais – ir dramatiškesnį bruožų. Dainavimo būdas rodo aiškų muzikalumą ir kultūringumą; frazuotė plastiška, ekspresyvi, itališkai orientuota...“), Vsevolodas N. Rimskio-Korsakovo „Kitežė“ (V. Jakubėnas: „Grazią rolę turėjo A. Sprindys, šį kartą davęs daugiau plėna voce ir įtikinamai sukūręs scenišką tipą“), Kuniagaikštis A. Dvorako „Undinėje“ (V. Jakubėnas: „A. Sprindys visa savo asmenybe gerai atitinka kuniagaikščio vaidmenį“), Kavarado-

si ir Pinkerton G. Puccini operose „Tosca“ ir „Madame Butterfly“, Kassio G. Verdi „Otello“ (V. Jakubėnas: „Sceniškai grakštus“), Laimutis J. Karnavičiaus „Graziņoje“, Žilvinas M. Petrausko-J. Dambrasas „Eglė“, Pranas S. Šimkaus „Pagirėnuose“ ir kiti vaidmenys. Beje, A. Sprindys ne kartą dalyvavo bažnytinuose koncertuose, giedojo, pritariant K. Kaveckui ir kitiems vargonininkams, o, buvdamas Italijoje, Estijoje, dainavo Romos, Talino radiofonuose, buvo kviečiamas dainuoti ir Kauno radijuje.

Artėjusi Antrojo pasaulinio karo banga iš Rytų, A. Sprindį, kaip ir daugelį Lietuvos inteligentų, nubloškė į Vakarus. Ketverius metus gyvendamas Vokietijoje, jis buvo dažnas koncertų lietuviams ir kitataučiams dalyvis. O 1949 metais apsigyvenęs Čikagoje, dalyvavo JAV Lietuvių Bendruomenės veikloje, bendradarbiavo su ansambliu „Dainava“, 1954 metais rezisuodamas jo statytą M. Petrausko-P. Sarpaliaus „Sieną pajūtę“, kuri buvo pastatyta Maria aukšt. mokyklos auditorijoje, Čikagoje.

Pastaruosius savo gyvenimo metus A. Sprindys leido Vilniuje, dalyvaudamas įvairiose muzikiniuose renginiuose, operų spektakliuose, minėjimuose. Jo išėjimas bus didelė spraga tiems, kurie su juo bendravo. Tai kartu didžiulė netektis, palietusi Lietuvos operą ir lietuvių išeiviją.

„Vilniaus festivalio“ scenoje — E. Montvido ir S. Lepper duetas.

Michailo Raškovskio (Elta) nuotr.

E. Montvido ir S. Lepper duetas

Vilniuje tęsiasi aštuntasis muzikinis „Vilniaus festivalis 2004“. Birželio 15 d. festivalio publikos laukė idomus susitikimus su dviem jaunais talentingais menininkais. Rečitalį Lietuvos nacionalinėje filharmonijoje surengė lietuvių tenoras, Londono „Covent Garden“ operos teatro atradimu vadinamas, Edgaras Montvidas. Svarią dainų programą dainininkas atliko kartu su britų pianistu Simon Lepper.

Koncerto programoje skambėjo Ernest Chausson, Francis Poulenc dainos, Federico Mompou vokalinis ciklas „Sapnų kova“, Manuelio de Falla „Septynios ispanų liaudies dainos“, Ferenc Liszt „Trys Petrarkos sonetai“, Kazimiero Viktoro Ba-naicio dainos ir kelios ispaniškos sarsuelos.

Lietuvos muzikos akademijos profesorius Virgilijaus Noreikos auklėtinio Edgardo Montvido

operos solisto karjera prasidėjo būtent tada, kai mažai žinomam dainininkui staiga Londono „Covent Garden“ operos teatre teko pavaduoti pagrindinės partijos atlikėją G. Verdi operoje „Traviata“.

Po šios didelės ir pelnytose sėkmės Karališkosios operos jaunųjų artistų programoje dalyvavusio talentingo lietuvių tenoro repertuaras per kelerius metus praturtėjo vaidmenimis G. Verdi operose „Plėšikai“, „Falstafas“, „Rigoletas“, A. Thomas „Hamlete“, M. Marais operoje „Semele“. 2004 m. žyriam Garsington operos festivaliui solistas parengė Ferando (V. Mozart „Visos jos tokios“) partiją, De Grijė vaidmeniu Massenet operoje „Manon“ jis debiutavo Frankfurto operoje. Šiame teatre atlikėjas dvejus metus kurs vaidmenis V. A. Mozart operose „Pagrobimas iš Seralio“

„Užburtoji fleita“, „Visos jos tokios“, „Don Žuanas“, G. Verdi „Traviata“ ir „Nabukas“.

2005 m. numatytas ir solisto debiutas Olandijoje, koncertiniame „Traviatos“ pastatyme, o Šveicarijoje, Sankt Galene, E. Montvidas dainuos Lenskį Piotr Čaikovskij operoje „Eugenijus Oneginas“.

Teigiamų atsiliepimų britų spaudoje negailima ir E. Montvido rečitalio Vilniaus festivalyje partneriui, pianistui S. Leppian Londono Karališkosios muzikos akademijos auklėtinis iškovojo Gerald Moore ir Kathleen Ferrier akompanuotojų konkursų prizus, laimėjo daug kitų apdovanojimų. Jis yra subtilus garsiausių savo bendraminčių dainininkų bei instrumentalistų koncertų partneris, talkinantis jiems ir žymiausiuose Didžiosios Britanijos festivaluose ir įrašų studijose. (Elta)

„MET“ operoje dainuos Violeta Urmana

PETRAS PALYS

Tik spėjus užsibaigti Metropolitan („MET“) operos teatro New Yorke 2003–2004 metų sezonui, o rankose jau ir būsimo, 2004–2005, sezono programa. Sezonas prasidės antradienį, rugsėjo 21 d. su George Bizet opera „Carmen“. Iš viso per sezoną bus matomos 27 operos. Iš jų dvi „MET“ operos

premjeros: George Frideric Handel „Rozelinda“. Diriguos — Harry Bicker. Pagrindinius vaidmenis atliks Renne Fleming, Stephanie Blythe, David Daniels. Bus atlikta 8 kartus. Antra — Franco Alfano — „Cy-rano de Bergerac“. Diriguos Marco Armiliato. Pagrindiniuose vaidmenyse — Placido Domingo, Sondra Radvanovsky, Raymond Very. Bus matoma tik

du kartus. Kitos dvi operos su naujais pastatymais: Charles Gounod „Faust“. Ją diriguos „MET“ operos muzikos direktorius James Levine. Pagrindinėse rolėse: Soile Isokoski, Roberto Alagna, Dmitri Hvorostosky. Įvyks 8 spektakliai. Kita, diriguojant J. Levine, Wolfgang Amadeus Mozart opera „Die Zauberflöte“. Pagrindiniai atlikėjai: Dorothea Roschmann, Gregory Turay, Rene Pape.

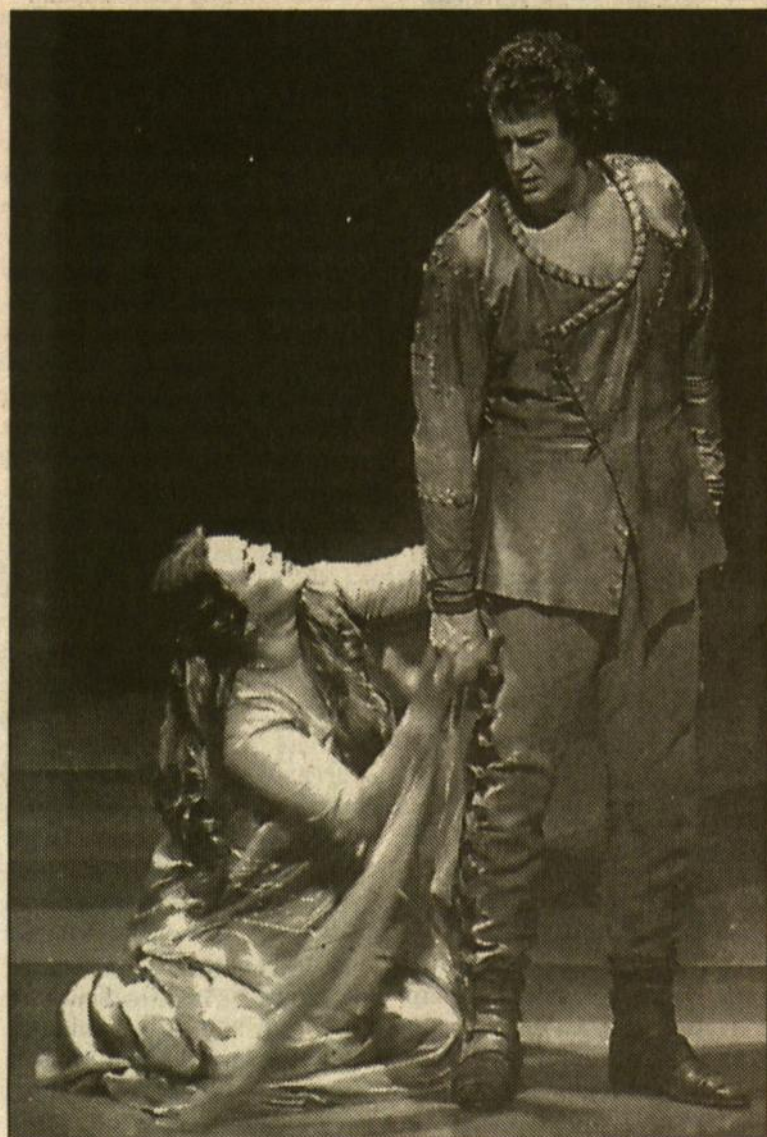
Visos kitos 23 populiarios ir mėgstamos operos. Per ateinančią sezoną įvairios ir įvairių kompozitorių operos bus matomos 218 kartų.

Operos mėgėjai prisimins, susilaukusią didelio žiūrovų susižavėjimo ir puikios muzikos kritikų aptarimo, prieš trejus metus „MET“ operos teatre atlikusią Richard Wagner „Parsifal“ Kundry vaidmenį, Violetą Urmaną.

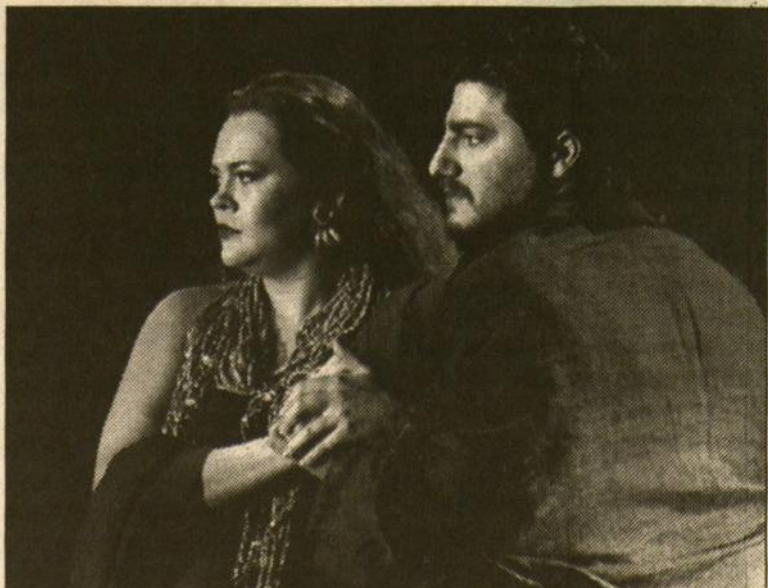
Ateinancio „MET“ operos teatro sezono antroje pusėje (2005 m.), kovo mėnesį Violeta vėl bus girdima. Šį kartą net

dviuose operose: Giuseppe Verdi — „Don Carlo“, penkiuose spektakliuose: kovo 10, 14, 19, 24, 29 ir balandžio 2 d., diriguojant Fabio Luisi, atliks Princess Eboli (mezzosopranas) vaidmenį. Antrojoje, Ruggiero Mascagnini — „Cavaleria Rusticana“ operose dviuose pastatymuose; kovo 22 ir 26, diriguojant Dennis R. Davies, Violeta bus girdima Santuzos (sopranas) vaidmenyje.

Biliėtų kainos į „MET“ operos pastatymus nėra pigios. Jų pradinė kaina 35 doleriai ir siekia iki 295 dolerių. „MET“ salė turi 3,800 sėdimų vietų. Nepaisant aukštos biliėtų kainos, tam milžiniškam mechanizmui sukurti, kad jo išlaidas padengtų, to neužtenka. Amerikos valdžios (federalinės, NY valstijos ir New York miesto) kultūrinei veiklai parama labai nežymi, vos vienas proc. Pagrindiniai „MET“ operos rėmėjai — įvairios verslo bendrovės, korporacijos ir dosnūs, operos meną mėgstantieji, amerikiečiai.

Violeta Urmana ir Paul Elmin Richard Wagner operoje „Parsifal“.

V. Urmana ir J. Cura G. Verdi operoje „Nabucco“. 1995 m. Paryžiuje.

Pagerbta rašyt. Danutė Augienė

Rašyt. Danutė Augienė su jauniaisiais skaitytojais Kaune.

Lietuvoje besilankanti rašytoja Danutė Augienė (Lipčiūtė, Maironio seserėčia), šių metų gegužės 19 d. pagerbta 90 m. amžiaus proga, pristatant ir jos pakartotinai išleistą knygėlę vaikams *Močiutės dovanėlė* bei primenant ir jos kitus raštus.

Pagerbimas vyko Maironio muziejaus namuose, Kaune, kuriuose gyvena Maironis, o ir septyniolikmetė Danutė, eidama mokslus. Pagerbimą ruošė Maironio muziejaus vadovybė, direktorė Ruseckaitė. Minėjimą pravedė muziejaus darbuotoja, rašytoja Virginija Papiuskienė, D. Augienės gim-

naitė.

Sukaktuvininę Danutę sveikino muziejaus direktorė Ruseckaitė, dėkojo jai už kūrybą, knygas, ypač vaikams, linkėjo sėkmės ir skatino tęsti rašytojos darbą. Keliolika Augienės giminių taip pat sveikino rašytoją, kai kurie net eilutais posmais. Lietuvių Katalikų mokslo akademijos Amerikoje vardu sveikino buvęs akademijos pirmininkas dr. Juozas Kriaučiūnas (dabar gyvenantis Kaune), jis prašė sukaktuvininę dar tęsti kūrybą ir sulaukti bent šimto metų.

Minėjimo pradžioje, kalbėtoju

pertraukėliu metu, muzikai Saulius Lipčius ir sūnus Saulius, violončele ir gitara grojo muzikos kūrinius bei daineles (abu Augienės giminačiai). Pagerbime dalyvavo Vaikų literatūros muziejaus teatro „Čepsiukai“ būrelis ir „Aušros“ gimnazijos auklėtinės, deklamavusios eilėraščius ir atlikusias trumpus vaidinimėlius.

Pagerbime dalyvavo daugiau kaip 100 žmonių, sukaktuvininkei įteikta gėlių gėlių. Pagerbimas užbaigtas pabendravimu ir užkandžiais, gretimoje patalpoje.

Juozas Kriaučiūnas